

Αποτίναξε τα δεσμά του αριστοτελισμού και θεμελίωσε μια σύγχρονη επιστημονική γλώσσα τον 18ο αιώνα. Το έργο ενός άγνωστου στο ευρύ κοινό **κεφαλλονίτη λογίου** ο οποίος άνοιξε τον δρόμο στον ελληνικό Διαφωτισμό. Γράφει η **ΡΩΞΑΝΗ Δ. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Ενας φωτισμένος ορθολογιστής

Η μορφή και το έργο του επανήσιου θεολόγου και φιλοσόφου Βικέντιου Δαμοδού αναδείχθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες στις σωστές τους διαστάσεις με συνέπεια και αποτελεσματικότητα από την ακαταπρόσηπη ερευνητική εργασία της κυρίας Βασιλικής Μπόμπου-Σταμάτη. Ο Βικέντιος Δαμοδός (1700-1754), από τα Χαβριάτα της Κεφαλονιάς, σπούδασε στο Φλαγγινιανό Φροντιστήριο της Βενετίας στην περίοδο της ακμής του και μαθήτευσε κοντά σε λογίους της εποχής, όπως ο Ιωάννης Χαλκείας, ο Απόστολος Μίχος, ο γνωστός Ζακύνθιος Αντώνιος Κατήφορος και ο Ζήσιμος Ματζαβίνος. Πήρε διδακτορικό δίπλωμα στο Δίκαιο από το Πανεπιστήμιο της Πάδοβας και ξαναγύρισε στην ιδιαίτερη πατρίδα του, όπου αποτραβήχθηκε έχοντας γύρω του, ως φωτισμένος παιδαγωγός, μια πλειάδα μαθητών.

Αυτό το πλούσιο σε αρχαιακή ύλη βιβλίο, που υπήρξε αρχικά διδακτορική διατριβή της κυρίας Μπόμπου-Σταμάτη στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, διαρθρώνεται σε δύο κύριους άξονες: τον έναν βιογραφικό και τον άλλον εργογραφικό. Στην ενδιαφέρουσα βιογραφία του κεφαλλονίτη λογίου αναθεωρείται η χρονολογία του θανάτου του, μας δίνεται το οικογενειακό δένδρο των Δαμοδών από το 1571 ως το 1790, καθώς και άγνωστες ως τώρα αρχαιακές πληροφορίες για τον πατέρα του Φραγκίσκο και τα αδέρφια του Ιωάννη, Πιέρο, Γιάκουμο και Νικολό. Στο κεφάλαιο σχετικά με τη σχολή που ίδρυσε λίγο μετά το 1721 στον περίβολο της εκκλησίας της Θεοτόκου στο χωριό του, όπου βρίσκεται και ο τάφος του, μαθαίνουμε και για τους μαθητές του - ανάμεσά τους ο Αγάπιος Λοβέρδος, ο Νικόλαος Μαυροειδής, ο Νικόδημος Καρούσος, ο Ζώσιμος Περισπιάνος και πιθανότατα ο Ευγένιος Βούλγαρης - οι περισσότεροι από τους οποίους σταδιοδρόμησαν ως κληρικοί.

Ο Δαμοδός ανήκει στους επανήσιους λογίους οι οποίοι κάτω από τη βενετική κυριαρχία δέχθηκαν τα μηνύματα της νεότερης ευρωπαϊκής παιδείας και κατόρθωσαν να περάσουν από την αριστοτελική φιλοσοφία στον ορθολογισμό των νεότερων χρόνων προετοιμάζοντας τον ελληνικό χώρο για τον ελεύθερο φιλοσοφικό στοχασμό του Διαφωτισμού. Χωρίς να απομακρύνεται από τα αριστοτελικά σχήματα, προσπάθησε κυρίως να ξεφύγει από τα δεσμά του αριστοτελισμού μελετώντας την καρτεσιανή φιλοσοφία και τις επαναστατικές για την εποχή του ανακαλύψεις στις θετικές επιστήμες. Συζητεί τις θέσεις του Ντεκάρτ και των ανιπάλων του χωρίς να διστάζει να διευκρινίσει τη δική του τοποθέτηση. Ωστόσο το μεγαλύτερο τμήμα του βιβλίου καλύπτει η μελέτη των - γραμμένων σε απλή ελληνική γλώσσα - έργων του καθώς και εκείνη των χειρογράφων που τα συνθέτουν: εδώ αναφέρονται και μελετώνται αναλυτικά 150 χειρο-

Βασιλική Μπόμπου-Σταμάτη
Ο Βικέντιος Δαμοδός.
Βιογραφία - Εργογραφία
1700-1754
Εκδοση του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης, 1999, σελ. 629, τιμή 7.000 δρχ.

Οι «Τρεις ηλικίες του ανθρώπου» του Τζιορτζιόνε. Από το λεύκωμα «Le Siècle de Titien», έκδοση Réunion de Musées Nationaux

γραφα, σκορπισμένα σε διάφορες βιβλιοθήκες στον ελληνικό χώρο και στο εξωτερικό, μερικά από τα οποία μας είναι εμμέσως γνωστά από παλαιότερους καταλόγους βιβλιοθηκών. Σε άλλο τμήμα του βιβλίου μελετάται με λεπτομέρεια η ταξινόμηση της ύλης των χειρογράφων αυτών.

Τα τυπωμένα έργα του Δαμοδού με θεολογικό και φιλοσοφικό περιεχό-

μενο είναι συνολικά πέντε: *Επίτομος Λογική και τέχνη ρητορική* (Βενετία, 1759), *Πράξις κατά συντομίαν εις τας Ρητορικές Ερμηνείας* (Πέστη, 1815), *Σύνοψις ηθικής φιλοσοφίας* (Αθήνα, 1940), *Σύντομος ιδέα της λογικής κατά την μέθοδον των νεωτέρων* (Αθήνα, 1978) και *Συναγμάδιον θεολογικόν* (Αθήνα, 1980). Ο Δαμοδός επεξεργάστηκε στη δημόδη γλώσσα φι-

λοσοφικά μαθήματα και θεολογικά συγγράμματα σε πολλαπλές μορφές, τα χειρόγραφα των οποίων σωζόμενα ως σήμερα φανερώνουν την ευρύτατη διάδοσή τους στους λόγιους κύκλους της εποχής του. Παρ' όλα αυτά τα περισσότερα έργα του παρέμειναν ανέκδοτα. Ενδεικτικά δίνουμε ορισμένους τίτλους: η *Θεολογία δογματική* σε πέντε τόμους, η *Φυσιολογία*, η *Τέχνη Ρη-*

τορική, η *Μέθοδος σύντομος και πρακτική περί της ρητορικής συνθέσεως*, η *Λογική ελάσσεων και μειζων περιπατητική* κ.ά. Ένα ιδιαίτερο σημείο το οποίο υπογραμμίζει η συγγραφέας αποτελεί το γεγονός ότι σε μια περίοδο όπου τα αρχαϊκά στοιχεία ήταν έκδηλα στα έργα άλλων συγγραφέων ο Δαμοδός έγραψε στην «κοινήν μας διάλεκτον», όπως τη χαρακτηρίζει ο ίδιος, αποφεύγοντας ακόμη ιταλισμούς και ιταλικές παραφθαρμένες λέξεις. Η προσφορά του στη δημιουργία μιας νεοελληνικής επιστημονικής και φιλοσοφικής γλώσσας είναι φανερή και αξιωματική.

Στο τέταρτο μέρος του βιβλίου, το οποίο τιτλοφορείται *Παραρτήματα*, μας παρέχονται ευρήματα της συγγραφέως τα οποία αποδεικνύουν ακόμη μία φορά τη μεθοδικότητα της ερευνητικής προσφοράς της: ένας αυτόγραφος κώδικας του Δαμοδού ο οποίος εναπόκειται στη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (δωρεά Αθ. Πυλαρινού) και περιέχει τη *Λογική και Φυσιολογία*, η μετάφραση στα ιταλικά του *Ακάθιστου Ύμνου* που σώζεται στο Τμήμα Χειρογράφων της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, αυτόγραφο του Δαμοδού με το *Προοίμιο της Φυσιολογίας* και της *Δογματικής* από κώδικα του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, άγνωστη ως τώρα επιστολή του «προς Ευγένειον» (Ιωσφ Βούλγαρη) και του Δωρόθεου Βουλγαριώτη προς άγνωστο αποδέκτη (όπου εκφράζεται ο σεβασμός του προς τη φιλοσοφία του Δαμοδού), τα πρακτικά των διδακτορικών εξετάσεών του που προέρχονται από το παλιό αρχείο του Πανεπιστημίου της Πάδοβας και έγγραφα της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος σχετικά με την οικογένεια Δαμοδού.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η κριτική έκδοση του έργου *Σύντομος ιδέα της λογικής κατά την μέθοδον των νεωτέρων* που πρώτη η κυρία Μπόμπου-Σταμάτη απέδωσε στον Β. Δαμοδό. Η έκδοση αυτή σπρρίζεται σε δύο χειρόγραφα, το ένα από τη Δημοτική Βιβλιοθήκη Κοζάνης και το άλλο από τη Δημόσια Βιβλιοθήκη της Πετρούπολης. Από την παραβολή της *Λογικής* αυτής του Δαμοδού με αντίστοιχα έργα του Ντεκάρτ και τη *Λογική* του Port-Royal προέκυψαν αρκετά παράλληλα χωρία, τα οποία παραθέτονται στο υπόμνημα των πηγών και στηρίζουν την άποψη ότι έχουμε να κάνουμε με βασικές πηγές του Δαμοδού.

Την πλούσια βιβλιογραφία και τις συντομογραφίες ακολουθούν κατατοπιστικοί πίνακες με τα χειρόγραφα κατά έργο, τις αρχές των έργων του καθώς και τα ονόματα των βιβλιογράφων και κτητόρων των χειρογράφων. Το βιβλίο κλείνει με τα περιεχόμενα των τυπωμένων και ανέκδοτων έργων του Βικέντιου Δαμοδού. Πραγματικά η συστηματική αυτή νοηγογραφία κατόρθωσε να αναδείξει την ξεχωριστή ιστορική φυσιογνωμία αυτού του κεφαλλονίτη λογίου φέρνοντας στο προσκήνιο το εύρος της ακτινοβολίας του έργου του και αποδίδοντάς του τη θέση που του αρμόζει ανάμεσα στους προδρόμους του νεοελληνικού Διαφωτισμού.

κυκλοφορούν από τις

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

ΣΟΦΙ ΚΙΝΣΕΛΛΑ
Ψωνίζω, άρα υπάρχω
Μετάφραση Αλεξάνδρα Κονταξάκη
Χαίρεται, ψωνίζει. Λυπάται, πάλι ψωνίζει. Και όταν η κατάσταση φτάσει στο απροχώρητο θα δοκιμάσει τα πάντα. Ένα μυθιστόρημα-καθρέφτης για τη σύγχρονη γυναίκα.

ΤΖΕΪΝ ΣΜΑΪΛ ΜΟΥ, οι περιπέτειες ενός επαρχιακού πανεπιστημίου
Μετάφραση Χίλντα Παπαδημητρίου
Γρήγορο, ξεκαρδιστικό και συνάμα συγκλονιστικό... Ούτε για ένα λεπτό δε χάνει τον άφογο σατιρικό τόνο και το ρυθμό του.

Σ Ε Ο Λ Α Τ Α Β Ι Β Λ Ι Ο Π Ω Λ Ε Ι Α

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

- ΒΙΒΛΙΟΠΛΕΙΟ ΠΑΤΑΚΗ: ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 65, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 3811850
- ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 3831078
- ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Ν. ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ 122, ΤΗΛ. (031) 706354-5 • www.patakis.gr

Η κυρία Ρωξάνη Δ. Αργυροπούλου είναι διευθύντρια Ερευνών στο Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών του ΕΙΕ.